

IZ TREBUŠE NARAVNOST GOR NA ČEPOVANSKE VRŠE

KOZIJSKA GRAPA

MARJAN BRADEŠKO

Visoko nad Trebušo, na zahodni strani, leži nad strmimi, razdrapanimi stenami planota Čepovanskih Vrš. S prevala Drnulk, prek katerega so med grozotami vojnih dni prve svetovne vojne ujetniki prebili cesto, je dostop prav lahek. Vse drugače pa je, če si zahočes kar naravnost iz Trebuše gor. Globoko pod stene je zajedena Kozijska grapa (Kozjek), iz katere se v začetnem, položnejšem delu poti dvigne strma stezica nekam na desno, v smeri Idrijce, in se od tam vzpne na razgledno Škopico. Najtežji, vendar daleč najlepši in poln doživetij pa je vzpon po sami grapi prav do roba planote. Grapa se konča na najožjem delu planote, na ozkem prehodu med Velikimi in Malimi Vršami.

Pojdimo noter, med prepadne stene in ob šumečo vodo! Stezica bo po zadnji hiši zavila na levo v breg, mi pa bomo prečkali vodo in nadaljevali po naši desni - torej po levem bregu potoka. Voda je iskriva, preliva se med barvani, pada prek manjših stopenj in se peni v tolmuhih. Kmalu je okoli nekaj več gozda in pred nami je lepa pregrada povsem pravilnih oblik, ki jih je v vsej popolnosti sezidala narava sama. Voda se v ustju stisne med veliki okrogli skali, ki stojita na obeh straneh pregrade, in pade preko nekaj metrov globoko. Nedolgo zatem se struga še bolj zaje v skale in v tesni je lep slap, ki se navzdol pripodi v dveh stopnjah. Spodnja je višja in lepša, vse skupaj pa meri vsaj dvanajst metrov.

POT PO GAMSJI STEČINI

Slap obidemo po strmem bregu na desni, zatem pa se grapa razcepi. Na desno se odcepi povsem suh krak, ki je tudi lahko prehodni - konča se nekje na grebenu, ki vodi na Škopico. Po levi grapi v več slapičih, ki so kar spodobno visoki, pricurlja nekaj vode visoko izpod sten pod Velikimi Vršami. Osrednja grapa pa se nadaljuje v isti smeri, le da se čedalje bolj vzpenja in oži. V izredno strmino na levi sva se pognala. Oprijemajoč se za krhke korenine dreves in stopajoč na vlažno drsečo zemljo, pomešano z nekaj peska. Visoko sva se dvignila in se ves čas ozirala nazaj noter, kamor bi se bilo treba vrniti, če bi se nama tukaj ustavilo. Pa se k sreči ni. Pod strmo skalnato steno sva našla gamsjo stečino, ki je po polici vodila prečno nazaj v grapo.

Pravo olajšanje pomeni, ko si spet v grapi, pa čeprav je medtem potoček izginil in hodiš le po

suhem produ in plezaš prek velikih skal, ki so se privalele s sten nad nama. Še en skok nama je poskušal preprečiti nadaljevanje, pa ga je brat salomonsko ugnal. Nekoliko pod skokom sva v strugi pobrala veliko suho deblo z nekaj štrclji, ga prislonila k skali in ob taki trdni opori uspešno prilezla preko. Višje se grapa še bolj zoži in skozi pravo tesen pridemo do gruščnatega razcepa. Žleb se razdeli v tri, od katerih je najprijaznejši srednji. Precej previdnosti, poudravanja in sopenja je še potrebno, preden stopiš naravnost na stezico z Velikih proti Malim Vršam. Grapa sega prav do roba planote, ko najožjega dela med Trebušo n Čepovanom. Redkokdaj se grape tako hitro in globoko pogreznejo v pobočja, kot se prav Kozijska.

Na oni strani Čepovanskega dola se pokažejo prve vzpetine Banjšic, desno po potki pa se odpravimo proti Malim Vršam. Prek manjšega sedla se prevalimo na zapuščene travnike in kmalu so pred nami davni spomini - pravzaprav niti ne tako davni, saj so pred dobrimi dvajsetimi leti tu še živeli ljudje (tako so mi rekli domačini). Danes se je večinoma sesedlo vse, le še tepke ponosno stojijo okoli hiš. Ko sem bil lani v gosti megli in nalivu tu, so bile v najlepšem cvetu. Četudi ni ljudi, vseeno rodijo. Prav blizu je Škopica, le kratek vzpon - in pred nami se proti vzhodu odpre celotna dolina Idrijce z modrim trakom na dnu. Prav spodaj pa je Trebuša in na oni strani tista globoka zarez, ki najgloblje prepara Vojskarsko planoto - nekje na dnu temačne grape se v dopoldanskem soncu peni Gačnik.

TEPKE PA ŠE KAR RODIJO

Prek Velikih Vrš, mimo domačije Brezavščekovega Luke in sosedu Gabra (obe sta zapuščeni), sva se spustila nazaj po ozki stezici naravnost v Trebušo. V Mandrih, visoko v pobočju, se je okoli hišice vil dim in dišalo je po starih časih in po ravnokar kuhanem žganju. Tepke rodijo in namesto da bi zgnile na tleh, jih vržejo v čeber in na pomlad skuhamo kar tu. Le vodo morajo nositi iz bližnjega izvira, ki je spodaj, v bregu. Hiša je prava umetnina in še kar vztraja, saj jo sin, ki se je tu rodil, z družino še obiskuje.

Drobna stezica se skozi sadovnjak strmo spusti po robu navzdol, do širše poti, in kmalu smo na zelenečih trebuških travnikih. Visoko gori, nad prepadnimi stenami, pa pomladni veter upogiba mogočne bukke. Edino življenje planote v tem času.